

Bränna flaggan och håna kungahuset

I dag återkommer signaturen "Humanist", nu under eget namn, förhoppningsvis ett tidens tecken. Varför ska vi gömma oss? Det är ju inte vi som förlorat förståndet.

- Sluta upp med det där!
- Vadå, det spelar väl ingen roll?
- Hör du, hur tror du det skulle se ut om alla gjorde så där?

Denna typ av ordväxling känns nog igen av många. De flesta av oss har antagligen deltagit i liknande munhuggande, både när vi under uppväxten blev tillrättavisade av vuxna, och när vi som vuxna tillrättavisat barn och ungdomar. Sättet att argumentera – det vill säga att den vuxne försöker generalisera ett beteende för att därmed påvisa att det är negativt ("hur tror du det skulle se ut om alla gjorde så där?") – äger i sin enkelhet en hel del rimlighet. Vissa handlingar kan, så länge de bara utförs av någon enstaka individ, tyckas ovidkommande. Men om ett stort antal individer utför liknande handlingar kan det få problematiska konsekvenser.

Om en elev kommer ett par minuter för sent till lektionen spelar det knappast någon större roll. Om ett tiotal elever dyker upp med ojämna mellanrum under lektionstiden kan det fullständigt spolia såväl studieron som lärarens planering. Om en person kastar ett godispapper på gatan märks det knappt. Om hundra eller tusen personer kastar godispapper får man en hårt nedskräpad, otrivsamt miljö.

Det finns ytterligare ett par faktorer som vi i allmänhet väger in när vi bedömer människors agerande, nämligen vem som utför en handling, och i vilket sammanhang handlingen utförs. Om en universitetsstudent ertappas med att ha plagierat delar av en uppsats anses det visserligen vara grovt fusk, och studenten riskerar att under en period bli avstängd från studier. Men det innebär knappast att hela lärosätets rykte sätts på spel. Om, å andra sidan,

en meriterad forskare med fast anställning vid samma universitet ertappas med plagiat i en vetenskaplig artikel, så blir konsekvenserna långt allvarligare. Forskaren riskerar att förlora sin tjänst, och hans anseende i den akademiska världen är sannolikt förbrukat för all framtid. Även andra forskare som samarbetat med fuskaren eller varit verksamma vid samma institution riskerar att bli ifrågasatta. Kanske, börjar folk undra, har all forskning vid institutionen präglats av en oseriös fuskarmentalitet? Eventuellt får hela universitetet försämrat rykte. Anledningen till att den etablerade forskarens fusk får större konsekvenser än studentens, är förstås att samhället förväntar sig mer av den som har en högre utbildningsnivå, större erfarenhet, en mera ansvarsfull position och (får man anta) en högre grad av personlig mognad.

Om Stefan Löfven under en diskussion på en privat fest skulle kalla någon av sina bekanta för "jävla idiot" skulle det knappast få några allvarligare konsekvenser för Sveriges politiska liv. Men om han under en debatt i riksdagen skulle bemöta Jimmie Åkesson eller Ulf Kristersson med sådana tillmälen skulle skandalen vara ett faktum, och hela Löfvens politiska karriär skulle vara i fara. En högt uppsatt politiker förväntas kunna debattera på en anständig, civiliserad nivå, och det anses i svensk politik oacceptabelt att svära åt sina motståndare – åtminstone i riksdagen.

Allt detta är förstås självklarheter. Anledningen att jag listat ovanstående exempel på hur handlingar värderas och bedöms utifrån olika perspektiv är den ständigt pågående debatten om svenskhet, som nyligen blossade upp på nytt.

Efter Sveriges förlustmatch mot Tyskland i fotbolls-VM lade en del svenska fotbollsfans skulden på spelaren Jimmy Durmaz. Durmaz, som är född och uppvuxen i Örebro, men har assyriskt ursprung, orsakade den frispark som ledde till Tysklands segermål. Efter matchen påstås han ha utsatts för en "rasistiskt hatstorm" i sociala medier på grund av sitt misstag. En del skribenter på t.ex. Twitter och Instagram menade att Jimmy Durmaz, i och med sin invandrarbakgrund, inte hör hemma i det svenska fotbollslandslaget, och att han borde "åka hem till sitt hemland".

Ungefär samtidigt som Jimmy Durmaz fick ta emot invandrarfientliga påhopp gjorde SvD:s ledarskribent Ivar Arpi ett Twitter-utspel om svenskhet. Arpi menade att det är problematiskt att vi i svenska språket bara har ett ord för svenska medborgare, nämligen "svenskar". Detta innebär, enligt Arpi, att det blir svårt att göra någon åtskillnad mellan etniska svenskar och personer som är svenska medborgare men inte etniskt/kulturellt identifierar sig som svenskar, t.ex. samer. Arpi skrev bland annat:
<https://twitter.com/ivarpi/status/1011204141232869377>

Eftersom vi mot alla odds har lyckats introducera 'snippa' och, i mindre utsträckning, 'hen' i den svenska vokabulären, varför inte försöka med 'svenskländare'? Då slipper man mycket av den förvirrade och stundtals fördummande diskussionen om vem som är svensk och inte.

Etniska svenskar fortsätter vara svenskar och andra blir svenskländare. På samma sätt som man i Finland är finne eller finlandssvensk, men båda grupperna är finländare. Att vara svenskländare kräver inte heller att någon byter etnicitet, vilket är svårt.

Påhoppet på Jimmy Durmaz och Ivar Arpis förslag om ordet "svenskländare" fick Expressens biträdande kulturchef Jens Liljestrand att gå i taket. Med ett vårdat och nyanserat språkbruk av ett slag som anstår en biträdande kulturchef på en av landets större tidningar hävdade Liljestrand i en krönika att Ivar Arpis förslag var "så in i helvete sjukt". Jens Liljestrands argumentation går ut på att individens frihet övertrumfar allt annat när det handlar om nationstillhörighet. Han tycks mena att en svensk medborgares nationstillhörighet eller "svenskhet" aldrig får ifrågasättas, oavsett personens åsikter eller handlingar, samt att just denna stora respekt för individens frihet är själva kärnan i att vara svensk. Liljestrand skriver bland annat:

<https://www.expressen.se/kultur/jens-liljestrand/utan-ratten-att-vara-illojal-mot-sverige-ar-vi-forlorade/>

*Låt mig helt kort påminna om det absolut viktigaste privilegium jag har som svensk: Att inte vara lojal med Sverige. Att få peka finger åt Sverige. Att skända flaggan. Att håna kungahuset. Att sitta ner när de spelar nationalsången. Att inte ens kunna nationalsången. Att, som Sverigedemokraternas **Mattias Karlsson** en gång sa om **Zlatan**, ha 'ett osvenskt språk och kroppsspråk'. Att inte kunna ett ord svenska. Att inte kunna nämna en enda svensk poet, en enda psalm, ett enda blodigt fältslag. Att hata semlor, isterband, kroppkakor och lutfisk. Att kunna försova mig till lektionerna, stjäla pennor på jobbet, skilja mig, vara en dålig förälder, en misslyckad älskare, en taskig kompis, en opålitlig skattebetalare och klanta till det på en fotbollsmatch utan att kallas för 'svenskländare' och **definitivt** utan att någon enda jävel ifrågasätter min rätt att kalla mig svensk."*

Jens Liljestrand har naturligtvis en poäng. I ett modernt, liberalt, demokratiskt samhälle som det svenska har vi en stor respekt för individens frihet, och det bör vi fortsätta att ha. Man har som svensk rätt att bränna flaggan, att avsky midsommarfirande, att känna skadeglädje när svenska fotbollslandslaget förlorar, och att ge fullständigt f-n i hela det svenska kulturarvet. Och de rättigheterna bör vi förstås slå vakt om. I ett samhälle som det svenska ska individen ha en mycket hög grad av personlig frihet. Men samtidigt gör Jens Liljestrand det väl enkelt för sig när han försöker ge sken av att svenskhet bara är en fråga om att respektera individens frihet. Och det är här mitt resonemang kommer tillbaka till det jag tog upp i inledningen av denna text, dvs. hur beteenden bedöms olika beroende på hur många som utövar ett visst beteende, vilka som utövar det, och i vilka sammanhang. Jag vill utifrån dessa perspektiv titta närmare på några av Jens Liljestrands påståenden om de personliga friheter man har som svensk. Liljestrand skriver t.ex. att man som svensk har en självklar rätt att inte kunna svenska överhuvudtaget. Följande exempel är fiktivt, men torde ge en ganska sanningsenlig och representativ bild av svenska medborgare som inte kan svenska:

Suleyman kom i början av 2000-talet till Sverige som asylinvandrare från Sudan. Han fick efter något år jobb som köksbiträde på en afrikansk restaurang, och blev så småningom svensk medborgare. När Suleyman ansåg sig ha en stabil livssituation i Sverige bestämde han sig för att finna en hustru i hemlandet. Suleyman ingick 2008 ett arrangerat äktenskap med Hiba, en ung kvinna från hans hemby, och på våren 2009 kom hon till Sverige. Hiba har nu levt i Sverige i drygt nio år, och hon blev svensk medborgare för fyra år sedan. Hon och Suleyman har under denna tid fått fem barn tillsammans. Hiba har inte lärt sig någon svenska överhuvudtaget, och hennes kunskaper om svensk kultur och samhällsliv är så gott som obefintliga. I den konservativa, starkt patriarkala, muslimska kultur i vilken Suleyman och Hiba har sina rötter anses det inte lämpligt för kvinnor att studera eller förvärvsarbeta. Under sin tid i Sverige har Hiba därför inte deltagit i SFI-undervisning, och det har aldrig varit aktuellt för henne att söka jobb. Både Hiba och Suleyman ser det som naturligt att Hiba är hemma och tar hand om barnen och hushållsarbetet, Hibas sociala umgänge består, förutom Suleyman och barnen, av några andra invandrarkvinnor med sudanesiskt ursprung, som bor i samma område.

Kvinnor som Hiba är ingen ny företeelse i det svenska samhället. Sannolikt förekom det även i samband med 1960- och 70-talens arbetskraftsinvandring från Sydeuropa att invandrade män gifte sig med kvinnor från sina hemländer, och att dessa kvinnor – trots att de flyttade till Sverige och blev svenska medborgare – aldrig lärde sig svenska och i stor utsträckning förblev främlingar i sitt nya land.

En avgörande skillnad är dock antalet kvinnor med detta livsmönster som blivit svenska medborgare. Om denna typ av kvinnoöden under 1960- och 70-talen kunde räknas i tusental, så kan de i dagens Sverige troligen räknas i tiotusental, kanske t.o.m. i hundratusental. Det kan dessutom tilläggas att arbetskraftsinvandringen för några decennier sedan på det hela taget innebar en samhällsekonomisk vinst för Sverige, medan de senaste decenniernas omfattande asylinvandring (och därmed förknippad anhöriginvandring) inneburit väldiga ekonomiska påfrestningar.

Ökningen av antalet kvinnor som Hiba, i kombination med det faktum att asylinvandringen som helhet utgör en gigantisk ekonomisk belastning, leder förstås till att det svenska samhället förr eller senare tvingas göra en kritisk granskning av Hibas livsstil och dess socioekonomiska konsekvenser.

Enligt Jens Liljestränd är det Hibas självklara rättighet som svensk medborgare att inte kunna ett ord svenska. Detta är förvisso sant. Men detta konstaterande leder till en rad motfrågor:

Vad sker när föräldrapenningen är förbrukad och Suleymans förhållandevis låga lön knappt räcker för att försörja fembarnsfamiljen? Då förväntar sig det svenska samhället att Hiba ska skaffa sig ett jobb. Men att en kvinna skulle förvärvsarbeta är fullständigt främmande för både Hiba och Suleyman. Dessutom har Hiba effektivt sett till att förbli icke anställningsbar på svensk arbetsmarknad, både genom att inte kunna någon svenska, och genom att vara

totalt okunnig om svensk kultur och samhällsliv. Konsekvensen blir sannolikt att Hiba och Suleyman får kommunalt försörjningsstöd, så att familjens totala inkomst når upp till existensminimum. Man kan dock fråga sig om detta är rimligt? Bör en person som inte ansträngt sig det minsta för att få arbete i Sverige erhålla skattefinansierat ekonomiskt bistånd utan krav på motprestationer? Bör inte socialförvaltningen kräva att Hiba går på SFI och därefter försöker skaffa sig någon form av yrkeskompetens om hon och Suleyman ska få något bistånd?

Andra relevanta motfrågor gäller Hibas kontakter med det svenska samhället. Varje gång Hiba måste ha någon kontakt med det officiella Sverige – vare sig det gäller en BVC-kontroll av något av de yngre barnen, ett tandläkarbesök, eller ett utvecklingssamtal med äldste sonens lärare – så krävs tolkhjälp. Denna tolkhjälp har Hiba, enligt dagens regelverk, rätt att få kostnadsfritt. Det är skattebetalarna som står för notan. Men är detta rimligt?

Hiba har frivilligt flyttat till Sverige och blivit svensk medborgare. Det svenska samhället erbjuder kostnadsfri utbildning i svenska språket genom SFI. Det finns visserligen ingen lagstiftning som tvingar Hiba att delta i SFI-undervisning. Men det framstår samtidigt som fullständigt orimligt att Hiba kan få skattefinansierad tolkhjälp under obegränsad tid, utan krav på motprestation. Ett mera rimligt förhållningssätt från svenska myndigheter vore att säga: Antingen försöker du lära dig svenska, till exempel genom att gå på SFI, eller får du själv bekosta tolkhjälpen!

Den fiktiva skildringen av Hiba och Suleyman är tänkt att illustrera att vi som samhälle tvingas bedöma beteenden på olika sätt beroende på antalet individer som utövar ett visst beteende. Om en förhållandevis liten grupp människor har livsmönster som gör att de blir en samhällsekonomisk belastning, så kan vi som samhälle overse med detta. Vi har, enkelt uttryckt, råd att ta hand om ett antal kvinnor som Hiba, och vid behov bekosta tolkar åt dem. Det svenska samhället kan emellertid inte försörja hur många människor som helst som lever i självvalt utanförskap. Om denna grupp människor blir alltför stor kan vi som samhälle inte längre se mellan fingrarna, utan tvingas ställa krav på dem att i någon mån anpassa sig till majoritetssamhället, t.ex. genom att lära sig svenska språket.

Principen är densamma som i exemplet med kastade godispapper i inledningen av denna text. Om en person kastar ett godispapper på gatan kan man ha overseende med det. Om tusen personer gör samma sak är det ett allvarligt miljöproblem.

Jens Liljestrand listar i sin krönika också en rad exempel på hur man som svensk medborgare har en självklar rätt att hysa åsikter som strider mot majoritetssamhällets värderingar och mot vad som kan sägas vara allmänt vedertaget. Liljestrand nämner bland annat rätten "att inte vara lojal med Sverige" och rätten "att skända flaggan". Återigen: Liljestrand har i viss mån rätt i det han skriver, men han väljer att grovt förenkla en komplex problematik. Som jag påpekat ovan måste vi nämligen bedöma en del handlingar och åsikter utifrån olika

måttstockar beroende på vem som gör eller tycker något, och i vilka sammanhang. Ännu ett fiktivt exempel får illustrera detta:

23-åriga Amir är född och uppvuxen i Stockholmsförorten Bredäng. Hans föräldrar kom till Sverige som asylinvandrare från Irak under 1990-talet. Amirs familj är djupt troende sunnimuslimer, och Amir är fostrad i en miljö där religionen spelar en stor och självklar roll i vardagslivet. Hans mamma och systrar bär slöja, familjen deltar i fredagsbön i moskén varje fredag, man äter endast halal-mat osv. Sedan han blev vuxen har emellertid Amir lockats av de mera fundamentalistiska tolkningarna av islam. Han bekänner sig sedan ett par år tillbaka till en salafistisk/wahhabitisk trosriktning, och har börjat besöka en källarmoské i Fittja, där muslimer som delar denna tro samlas.

Amir anser, i enlighet med den fundamentalistiska islamtolkning han nu bekänner sig till, bland annat att han inte kan ta kvinnor i hand, samt att han inte på några villkor får beröra fläskkött eller andra produkter som tillverkats av gris. Han menar också att muslimsk sharialag är överordnad svensk, sekulär lag, och att han, i en eventuell konflikt mellan de båda måste rätta sig efter sharialagen.

Amir behöver ett jobb. I gymnasiet läste han vård- och omsorgsprogrammet, och han är alltså utbildad undersköterska. Inom äldreomsorgen finns ett stort behov av undersköterskor, och under gymnasietiden praktiserade Amir på ett äldreboende. Han har m.a.o. precis den utbildning och erfarenhet som efterfrågas. Amir söker jobb på ett äldreboende och tar för givet att han ska få anställning. De påstås ju vara desperata efter personal, och Amir har både den efterfrågade utbildningen och relevant arbetslivserfarenhet. Och mycket riktigt – Amir får jobb som undersköterska.

Kort efter att han blivit anställd uppstår emellertid svårigheter. Amir anser att arbetsgivaren är skyldig att ta hänsyn till hans religiösa övertygelser. Till exempel kräver han att enbart få arbeta med manliga vårdtagare, eftersom det i arbetet ofta är omöjligt att undvika fysisk beröring, och Amirs religion ju förbjuder honom att ha minsta fysisk kontakt med kvinnor utanför den närmaste familjen. Amir kräver också att få slippa servera mat till vårdtagarna, eftersom maten kan innehålla ingredienser som inte är "halal".

Amirs yngre syster, 21-åriga Rania, är även hon djupt troende muslim med en i hög grad konservativ och fundamentalistisk inställning till sin religion. Rania anser, i likhet med sin bror, t.ex. att sharialag är överordnad svensk lag, att lojaliteten gentemot ummahn (den muslimska gemenskapen) för en muslim väger tyngre än lojaliteten gentemot det svenska samhället, samt att anständiga, ärbara kvinnor absolut måste bära slöja och heltäckande, löst sittande klädsel.

Rania väljer att ge uttryck för sina övertygelser på ett annat sätt än Amir. Hon menar att muslimer bör försöka skaffa sig mer makt och inflytande i det svenska samhället, och att detta bör ske genom de demokratiska systemen. Rania har därför valt att engagera sig i

Miljöpartiet, som enligt hennes uppfattning är det politiska parti som i störst utsträckning slår vakt om muslimers intressen. Rania kandiderar nu för Miljöpartiet i kommunalvalet. Hon står högt upp på partiets lista, och har goda chanser att bli invald i kommunfullmäktige.

Både Amir och Rania har naturligtvis, som svenska medborgare, en självklar rätt till sina religiösa övertygelser, trots att dessa övertygelser i hög grad strider mot det svenska majoritetssamhällets grundläggande värderingar. Så långt har Jens Liljestränd rätt. Men precis som exemplet med Hiba som inte lärt sig svenska, leder exemplet med Amir och Rania till en rad följdfrågor:

Är det rimligt att Amir kräver att hans arbetsituation ska anpassas efter religiösa föreställningar som, sedda ur det svenska majoritetssamhällets perspektiv, framstår som fullständigt främmande och närmast bisarra? Är det rimligt att arbetsgivaren accepterar Amirs krav, med tanke på att det skulle resultera i en avsevärt mera besvärlig arbetsituation för Amirs kollegor?

Rania efter valet kan komma att befinna sig i en position där hon är med och fattar beslut i en svensk politisk församling, samtidigt som hon uttryckligen tillkännagivit att hennes lojalitet gentemot det svenska samhället och svensk sekulär lag är underordnad hennes lojalitet gentemot ummahn och sharia? Kommer Rantias agerande som kommunpolitiker verkligen att baseras på respekt för svensk lag och för de demokratiska principer på vilka vårt samhälle vilar? Eller är det snarare respekt för fundamentalistiska muslimska värderingar som kommer att styra hennes beslutsfattande? Och vad sker om Rania genom sitt politiska engagemang så småningom blir nämndeman i en domstol? Vem kan lita på att hennes juridiska bedömningar skulle bygga på svensk lag, och inte på sharialag?

Exemplet med Amir och Rania visar att åsikter och handlingar måste bedömas olika beroende på både person och kontext. Både Amir och Rania har rätt till sina religiösa övertygelser, även om de i majoritetssamhällets ögon uppfattas som extrema och starkt avvikande. Detta innebär dock inte att dessa religiösa övertygelser kan accepteras i alla sammanhang och i alla samhällliga roller.

Vår demokrati och vår religionsfrihet medger att man kan vara svensk medborgare och samtidigt vara fundamentalistisk muslim som förespråkar införande av kalifat och sharialag. Det är dock ytterst tveksamt om man på en svensk arbetsplats ska anpassa vedertagna regler och arbetsrutiner för att tillgodose salafisters önskemål. Och det är naturligtvis helt oacceptabelt om en förtroendevald politiker i en svensk politisk församling baserar sina ställningstaganden på sharialag istället för på svensk, sekulär lag.

"Svensk" och "svenskhets" är i slutändan bara ord. Det är vi som använder orden, som ger dem deras innehåll. Alla vi som talar svenska bestämmer gemensamt vad ord som "svensk" och "svenskhets" ska innefatta. Och, oavsett vad postmodernister och värderativister hävdar, förhåller sig språket till verkligheten som kartan till terrängen.

Om kartan inte överensstämmer med terrängen är det kartan som får ritas om. Om språket inte överensstämmer med verkligheten kommer språkanvändarna att finna sätt att få det att stämma, dvs. att anpassa språket till verkligheten. För verkligheten kommer nämligen inte att ändra sig på grund av språket.

Det är t.ex. därför man i många forum på Internet ser skribenter göra åtskillnad mellan svenskar och "svenskar". Svenskar utan citationstecken är etniska svenskar, alltså människor som i allmänhet både uppfattas som svenskar och uppfattar sig själva som svenskar. "Svenskar" är människor som bor i Sverige och eventuellt har svenska medborgarskap, men som i allmänhet inte uppfattas som svenskar, och som knappast heller ser sig själva som svenskar.

Alltså, Jens Liljestrand, kan vi visst kalla personer som Hiba, Amir och Rania för svenskar, om det nu gör dig och dina åsiktsfränder glada. Men i praktiken kommer det inte att göra någon större skillnad. Så länge människor som Hiba, Amir och Rania väljer att ställa sig utanför majoritetssamhället kommer de inte att betraktas som svenskar, utan förbli "svenskar". Och det kommer i rådande ekonomiska och sociala klimat att bli nödvändigt för majoritetssamhället att i högre grad kräva att personer som Hiba, Amir och Rana anpassar sig till majoritetskulturen – oavsett vilka ord vi använder för att benämna dem.

Rolf Hansson

<https://morklaggning.wordpress.com/2018/07/03/branna-flaggan-och-hana-kungahuset/>

Alla texter är © på denna blogg. Det är tillåtet att sprida texterna under förutsättning att ni alltid länkar till källan här på bloggen.